לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם [א]מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא תנו רבנן (א) [ב]גיעולי ביצים מותרות [ג]ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם [ד]נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר אמר רבי ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה תני דוסתאי אבוה דר' אפטוריקי [ה]לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי' ביצה אסורה מאי טעמא דשדא תכלא בכולה א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי איפכא תני תנא קמיה דאביי ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי אמר חזקיה [ו]מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה שנאמר [1]ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצה טמאה ודלמא היינו שמייהו לא סלקא דעתך דכתיב [2]בת עמי לאכזר כיענים במדבר ולא והא כתיב [3]אעשה מספד כתנים ואבל כבנות יענה כיענה זו שמתאבלת על בניה והא כתיב [4]ושכנו שם בנות יענה כיענה זו ששוכנת עם בניה והכתיב [5]תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה ואי סלקא דעתך ביצה בת מימר שירה היא אלא כתיב היענה וכתיב בת היענה ושאני הכא דפסק ספרא לשתי תיבות ומדפסיק להו ספרא

בתרתי

גיעולי ביצים. ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה: מותרות. הטהורין דמיא בעלמא (ג) הוא ולא יהבי טעמא באחרייתא: ביצים מוזרות. שאין של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם: נפש יפה תאכלם. שאינו אסטניס ואין דעתו קצה בהם תאכלם ואע"פ שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים: והוא שנמצא הדם על הקשר שלה. הוא זרע של תרנגול הקשור בראש הכד של ביצה ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם לא נתפזר בשאר הביצה הלכך אוכל השאר אבל נמצא על חלמון שלה כולה אסורה כדמפרש לקמן דשדא תיכלא בכולה נתפשט הקלקול בכולה: על חלבון. על הקשר כדאמרן: תכלא. לשון שיכול וריעותא: איפכא תני תנא קמיה דאביי. תנא אחד היה שונה אותה לפניו איפכא לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה: ואביי הוא דתרצה הכי. כדאמרינן לא שנו אלא על חלבון: כיענים. אלמא יענה שמה ולא בת היענה: ואבל כבנות יענה. ואי ביצים נינהו כלום יש להם פה: כיענה זו כו'. והכי משמע כאבל העשוי על בני יענה: תכבדני וגו'. ואי ביצים מאי כבוד ידעי למעבד:

בתרתי

דעוף מעוף ילפינן אע"פ שזה מין היתר אבל בילת השרץ אדרבה מסתברא דילפינן מטומאה כדדרשינן פרק העור והרוטב (לקמן קכו:) לטומאה בעינן ריקוס כדכתיב השרץ מה שרץ ריקס אף בילת שרץ שריקס ושפיר ילפינן איסור מטומאה כיון דאשכחן במסכת מעילה פרק קדשי מזבח (דף טז:) דמשוו להו לענין בכעדשה ואע"ג דהשתא דאיכא תרתי דאתי מחי ושרו כמו חלב וביצים מ"מ חשיב להו חידוש שפיר משום דאין שניהן באין מן החי בענין אחד וכן יש לפרש גבי דבש של דבורים דדריש מקרא בפרק קמא דבכורות (דף ז:) דשרי דלא דמי לחלב אי נמי כיון דכל שאר אבר מן החי אסור מקרי הנך חידוש ועוד היינו יכולים לומר דכל ביצים מותרות בין דטמא בין דטהור מההיא טעמא דפ"ק דבכורות (דף ז:) דשרינן הני יאלי דיחמורתא לפי שהוא זרע האיל שנקרש וכן עור הבא כנגד פניו של חמור דמסתברא דהיינו טעמא דשרי משום דאתי משכבת זרע של חמור ונקרש מעצמו ונעשה עור ומותר ולא שייך לנורת הולד מידי ולכך מותר כיון דמתחלתו בא מחמת השכבת זרע דהויא כנבלה מוסרחת ושרי ולבסוף אע"פ שנקרש ונעשה עור מ"מ מותר הוא כמו אפרוח בילת טרפה שהוא מותר דכי גדיל פירשא בעלמא הוא וכולהו ביעי נמי משכבת זרע קאתו ושרו מהאי טעמא חוץ מבילת טמאה שאסר הכתוב להכי איצטריך קרא ובילת טריפה ילפינן מיניה כדפירשנו ומיהו אין מתיישב טעם זה גבי ביצים דכולהו מתחלתן מעורות בגידין וחשובים כבשר: **לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם.** לא גרסינן ביה דברי רבי אליעזר בן יעקב דעלה אמר בפ"ק דביצה (דף ו:) מני ראב"י היא: **גיעולי ביצים מותרות.** פירש בקונטרס ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה מותרין הטהורים דמיא בעלמא הוא ולא יהבי טעמא כלל באחרייתא ולקמן בפרק גיד הנשה (דף צח.) ודאי איירי שם בהכי וגם מחלק שם בין שלקו עם ביצים שיש שם אפרוח לשלקו עם הטמאים אבל הכא לא מסתברא לר"ת לאוקמי בהכי דלא שייך האי דינא הכא ונראה לי כמו שפירש בערוך ג) שהכו התרנגולת על בית רחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו ולא איירי מידי בבישול ולשון גיעול שייך עליה כמו (איוב כא) שורו עיבר ולא יגעיל והוי השתא מעין ביצים המוזרות דמיירי השתא בהיתר ביצים גופייהו ואתא לאשמועינן דלא חשיב אבר מן החי אע"פ שלא נגמרו לגמרי וכירושלמי דמסכת תרומות ד) לענין ביצים ששלקן ונמצא בהן אפרוח דאיירי בהו התם גרסינן לעיל מהא מילתא שמעון בר אבא אמר רבי חנינא מעשה בא לפני רבן גמליאל ברבי ואמר אבא הורה בארבעים ושבע ואנא מורינא במ"ה ואמר רבי חייא בר חנינא מעשה בא לפני רב הונא ואמר קליפי איסור מעלין את ההיתר הדא דתימא הוא ה) ששלקן בקליפיהן או קלופות בקלופות אבל אי שלק ביצים קלופות בשאינן קלופות או שאינן קלופות בקלופות צריך שיעור אחר מפני גיעולי ביצים שהרקימו אסורות ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם מצא בהם דם קולף מקום הדם עד כאן לשון הירושלמי משמע כפי' הקונט' דאיירי בביצים שלוקות אבל תימה דמייתי התם קרא דשורו עיבר ולא יגעיל ודומה שאינו מסוגית הירושלמי ושום תלמיד הגיהו ובתוספתא במסכת תרומה בפ' דג טמא משמע כמו שפירש הערוך והכי תניא התם ביצים [טהורות] ששלקן עם ביצים טמאים אם יש בהן בנ"ט אסורין ואם לאו מותרות גיעולי ביצים מותרים באכילה ביצים ששלקן ומצא בא' מהם אפרוח אם יש בהן בנ"ט אסורות ואם לאו מותרות ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם ואם מצא בא' מהן דם זורק הדם ואוכל את השאר אוכל (א) דם דגים או חגבים בין חיים בין מתים ואינו חושש משמע בהדיא דגיעולי ביצים וביצים ששלקן תרי מילי נינהו: **והוא שנמצא בקשר שלה.** פירש הקונטרס דכה"ג אוכל השאר כיון דנמצא על הקשר והוא זרע תרנגול הקשור בראש הכד של ביצים ומשם יצירת האפרוח מתחיל וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפזר בכל הביצה הלכך אוכל השאר אבל אם נמצא על חלמון שלה הביצה כולה אסורה כדמפרש לקמן דשדא תיכלא בכולה פי' נתפשט הקלקול בכולה והא דלא נקט בלשון לא שנו כדנקט אבוה דרבי אפטוריקי ולימא הכי לא שנו אלא שנמצא על הקשר שלה אבל יצא חוץ לקשר שדא תיכלא בכולה מלינן למימר דאין לשון כל חכמים שוין בענין אחד ומיהו קשה לפירושו מדאמר בפרק דם שחיטה בכריתות (דף כא.) דקתני בברייתא יצא דם ביצים שאינן מין בשר יצא דם חגבים שכולו היתר ומשמע דכי היכי דשרי דם חגבים ודגים כל זמן שישנו עליהם וניכר שהוא מהן הוא הדין נמי דם ביצים וי"ל דמדרבנן החמירו בדם ביצים גזירה אטו דם עוף שהביצה בא ממנו ומדאורייתא שרי אע"פ שהאפרוח נוצר משם דהיינו על קשר שלה ואע"ג דהוי אפרוח לבסוף השתא מיהא לא הוו מין בשר שאין כאן עדיין בשר כלל ועוד י"ל דדם שעל הקשר אסור מן התורה דחשיב מין בשר כיון שהאפרוח נוצר ממנו א] דהא דשרי במסכת כריתות (גם זה שם) דם ביצים היינו כשאין דם בקשר אלא במקום אחר שמאותו דם אין האפרוח נוצר ולא חשיב מין בשר ומצוי הוא פעמים רבות אפי' לאחר סמוך ללידת הביצה ואותו דםא] אינו בא (ב) ב] מחמת נשיכת תרנגול לתרנגולת ומה שפי' בקונטרס דם שהוא חוץ לקשר הכל אסורה זהו כשישנו בקשר ונתפזר עד שהוא חוץ לקשר אבל כשאין דם כלל על הקשר אלא במקום אחר מותר כדפרישית ואין להקשות לפ"ז בתר הכי דמפליג אבוה דר' אפטוריקי בין חלבון לחלמון הוה ליה לאפלוגי בחלבון גופיה בין על הקשר לשאין על הקשר כמו רבי ירמיה דלאו פירכא היא דהא מפליג בין נמצא על הקשר של חלבון לנמצא על הקשר של חלמון ועוד י"ל הך שמעתא דהכא שרי דם ביצים לגמרי כי ההיא דכריתות (גם זה שם) והכי קאמר והוא שנמצא על הקשר שלה אז זורק את הדם ואוכל את השאר אבל אם אין הדם על הקשר אלא במקום אחר מותר אפילו הדם ואין צריך לזורקו וכן משמע בירושלמי דתרומות דקאמר בתר ההיא שהבאתי לעיל מביצים מוזרות מצא בהם דם קולף הדם ובירושלמי אינו מזכיר כלל מאכילת שאר הביצים אלא מזריקת הדם משמע דכל החילוק שאומרים אמוראים אחרי כן על הדם עצמו כדפי' בשמעתין ר' זירא סליק למבקרא לר' חייא בריה דר' יצחק אשכחיה דיתיב וקאמר לא שנו אלא חלמון אבל חלבון מותר והוא סבר דהוא גמיר מן דאבהתי' אתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן בין בחלבון בין בחלמון אסור תני ר' חלפתא בר' שאול חלמון מותר אמר רבי זעירא הא דאמר חלמון אסור בשנמצא במקום זכרותו של חלמון ואפילו חלבון והוא שנמצא במקום זכרותו של מוחו שממנו נולד ע"כ לשון הירושלמי משמע דאמאי דקתני בברייתא קולף מקום הדם קאמר בתר הכי ל"ש אלא חלמון אבל חלבון מותר ומשמע מותר וא"צ לקלוף ובתר הכי מייתי דר' יוחנן דאמר בין חלבון ובין חלמון אסור ובתר הכי מייתי ברייתא דר' חלפתא בר' שאול דאומר חלמון מותר ודומה בזה שהוא טעות סופר ויש לגרוס חלמון אסור וחלבון מותר ובדם גופיה קאמר הכי כדפרישית ועלה קאי דר' זעירא דאמר הא דאמר חלמון אסור כשנמצא במקום זכרותו של חלמון פירוש זכרותו קשר שלו כי גם בחלמון ישנו הקשר אבל שלא במקום הקשר מותר אפילו הדם ובא ר' זעירא לסתור מה שאמר בברייתא חלמון אסור חלבון מותר ולומר שגם חלמון שאסור זהו דוקא במקום זכרותו כי (ג) גם במקום אחר דם ביצים מותר אפילו בחלמון וכה"ג אפילו בחלבון אסור הדם וקם ליה ר' זעירא בשיטתיה דר' יוחנן דלעיל מיניה וברייתא דר' חלפתא ברבי שאול כשיטתיה דרבי חייא בר' יצחק:

ו) רבי

עין משפט נר מצוה

רסז א מיי' פ"ג מהלכו' מ"א הלכה י סמג לאוין קלב טוש"ע יו"ד סימן פו סעיף ח וסי' סו סעיף ג:
רסח ב (מיי') סמג שם טוש"ע י"ד סי' פו ס"ה:
רסט ג מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' סו סעיף ז:
ער ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
רעא ו מיי' שם הלכ' א:

שיטה מקובצת

א] שהאפרוח נוצר ממנו והא דשרי במסכת כריתות: ב] ואותו דם אינו בא ליצירת האפרוח אלא מחמת נשיכת תרנגול בתרנגולת ומה:

רבינו גרשום

בעלמא: גיעולי ביצים מאכל שנתבשלו בו ביצים טמאין. ביצים המוזרות קובדיץ והוא שנמצא דם על קשר שלו כלומר מה שאני א' זורק את הדם ואוכל את השאר שנמצא דם על קשר שלו. דשדא תיכלא בכולה. כלומר כבר מפוזר הדם על כל הביצה כולה ודמי כמו שיש בו אפרוח: א"ל תנא איפכא תנא קמיה דאביי כלומר הכי תנא קמיה לא שנו אלא שנמצא דם על חלמון שלו אבל נמצא דם על חלבון שלו אסור ואביי תירצה הכי: לא ס"ד דכתי' כיענים במדבר. כלומר ודאי לית שמה בת יענה דקא חזינן דכתיב יענים ולא כתב בת:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא תרומות פ"ט ה"ה], ב) [לקמן לז:], ג) [ערך געל], ד) [סוף פרק י], ה) גירסת רש"א ששלקן בקליפיהן אבל אי שלק ביצים קלופות בקלופות או קלופות בשאינן כו' כצ"ל,

תורה אור השלם

1. וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת הַתַּחְמָס וְאֶת הַשָּׁחַף וְאֶת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: ויקרא יא טז
2. גַּם תַּנִּים חָלְצוּ שַׁד הֵינִיקוּ גּוּרֵיהֶן בַּת עַמִּי לְאַכְזָר כַּיְעֵנִים בַּמִּדְבָּר: איכה ד ג
3. עַל זֹאת אֶסְפְּדָה וְאֵילִילָה אֵילְכָה שׁוֹלָל וְעָרוֹם אֶעֱשֶׂה מִסְפֵּד כַּתַּנִּים וְאֵבֶל כִּבְנוֹת יַעֲנָה: מיכה א ח
4. וְרָבְצוּ שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם אֹחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם: ישעיהו יג כא
5. תְּכַבְּדֵנִי חַיַּת הַשָּׂדֶה תַּנִּים וּבְנוֹת יַעֲנָה כִּי נָתַתִּי בַמִּדְבָּר מַיִם נְהָרוֹת בִּישִׁימֹן לְהַשְׁקוֹת עַמִּי בְחִירִי: ישעיהו מג כ

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה גיעולי ביצים וכו' אוכל אדם דגים או חגבים בין חיים בין מתים. נ"ב ע"ל בתוס' ד"ה במאי קמפלגי בדף ס"ו ע"א: (ב) ד"ה והוא שנמצא וכו' ואותו דם אינו בא אלא מחמת נשיכת תרנגול: (ג) בא"ד דוקא במקום זכרותו כי במקום כצ"ל ותיבת גם נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תד"ה והוא וכו' סמוך ללידת הביצה ואותו דם אינו מלת אינו נמחק: